

MAGYARÖRMÉNY TUDÁSTÁR

Jelen dokumentumot a Magyarörmény Tudástár ingyenes digitális könyvtárból töltötték le. A pontos felhasználási jogokat kérjük nézze meg a honlapon!

www.MagyarormenyTudastar.hu

Benedek Katalin, művészettörténész

Élő magyarörmény művészet – élő magyarörmény örökség

Pillantás a magyarörmény képzőművészetre

*„Magyarörmény képzőművészek életútja és alkotásaik” címmel elhangzott vetítettképes előadás
(Hegyvidéki Kulturális Szalon, 2023. október 25.) írott változata.*

Az erdélyi magyarörmény népcsoport mintegy 350 év alatt vált a magyar nemzeti kultúra alkotó részévé, gazdagítva azt. Egyedülálló, sajátos kultúrát és értéket teremtett. Magyarörmény szellemi, politikai nagyságok komoly helyet kaptak Magyarország történelmében. Az utókor és az utódok kötelessége mindezt feltárni, egybegyűjteni és értékelni. Az örökség kortársainkat is megilleti és ihleti. Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület küldetéstudattal felvértezve életre kelti, életben tartja az örökséget, amely továbbélő azáltal, hogy foglalkozunk vele, őrizzük és továbbadjuk. Kutatásokkal, rendezvényekkel, előadásokkal, kiállításokkal, könyvekkel, kiadványokkal, utazásokkal, stb. Értékmentés.

Ez alkalommal egy válogatás erejéig a magyarörmény képzőművészettel ismerkedünk. A bemutatott művészek arcképei jól mutatják, hogy e népcsoport tagjai külsődleges vonásaikban is mennyire megőrizték örmény származásukat.

Nákó Berta, festőművész

A 19. század közepének egyik legérdekesebb nőalakja. A Gyertyánffy Berta néven Temesváron született művész Bécsben képezte magát, a 19. századi Magyarországon nő létére komoly festészeti sikereket ért el a portrék területén. Szalonját a kor neves művészei látogatták. Zenei tehetsége is föltűnést keltett. Liszt Ferenc, Nákó Berta zongorajátékát hallgatva megjegyezte: „Ezt én is el tudnám játszani, de így nem.”

F. von Amerling kiváló bécsi festő 1855-ben reprezentatív művén örökítette meg Nákó Bertát.

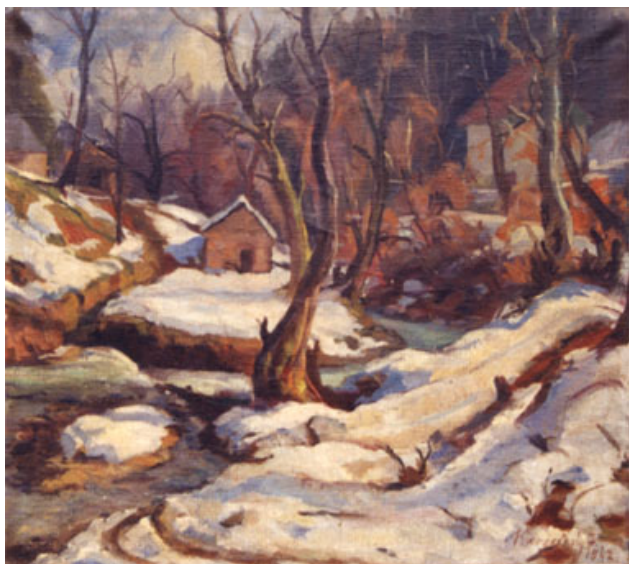
Hollósy Simon, festőművész

Máramarosi örmény családból származott, apja a szabadságharc hatására vette föl a Korbuly helyett a Hollósy nevet. Hollósy Simon Budapest és München után, 1896 nyarán Nagybányára vitte iskoláját, ott megtelepedett. Lenyűgöző festészetével, tanításával és személyiségének erejével újszerű értékekre hívta föl a figyelmet. A szabadtéri napfényes tájfestéssel, a nagybányai stílussal évtizedekre meghatározta a hazai festészet fejlődésének útját. Miután kivált a nagybányaiaktól, 1902-től Técsőn foglalkozott tanítványaival. Itt születtek csodálatos kései tájképei. Hollósy Simon, bár nem volt termékeny művész, de életművében helyet kapott a naturalizmus, a realizmus és plein air is. Nagyszabású tervével, a sokalakos „Rákóczi indulóval” csak a megrendítő erejű vázlatokig jutott.

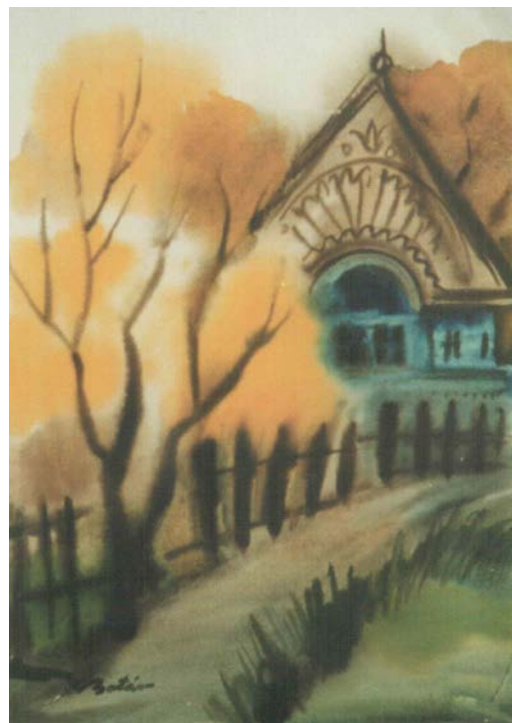
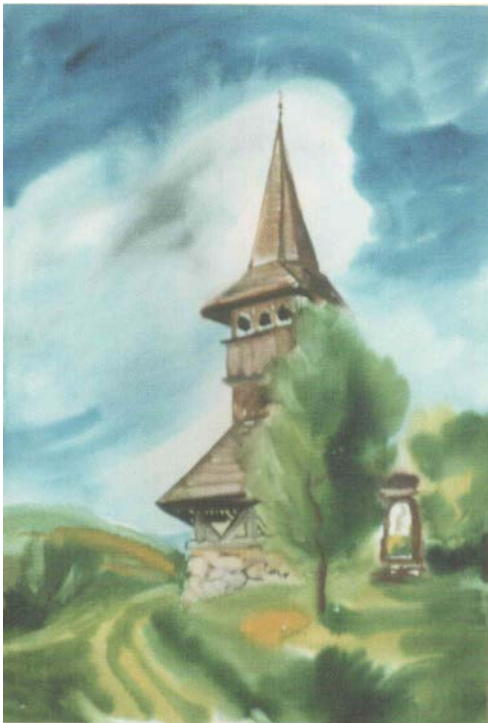
Karácsony János, festőművész

Ő „Gyergyó festője.” Fiatalon a nagybányai festőiskola növendéke lett. Ebben az időszakban erőteljes művei születtek. A bécsi döntés után a Barabás Miklós Céh tagjává választották. Gyergyószentmiklósi letelepedése után, a frissességükkel megragadó akvarell és olajképein elsősorban a gyergyói táj természeti és urbánus szépségeit örökítette meg.

Botár Edit, báb- és díszlettervező, akvarellfestő

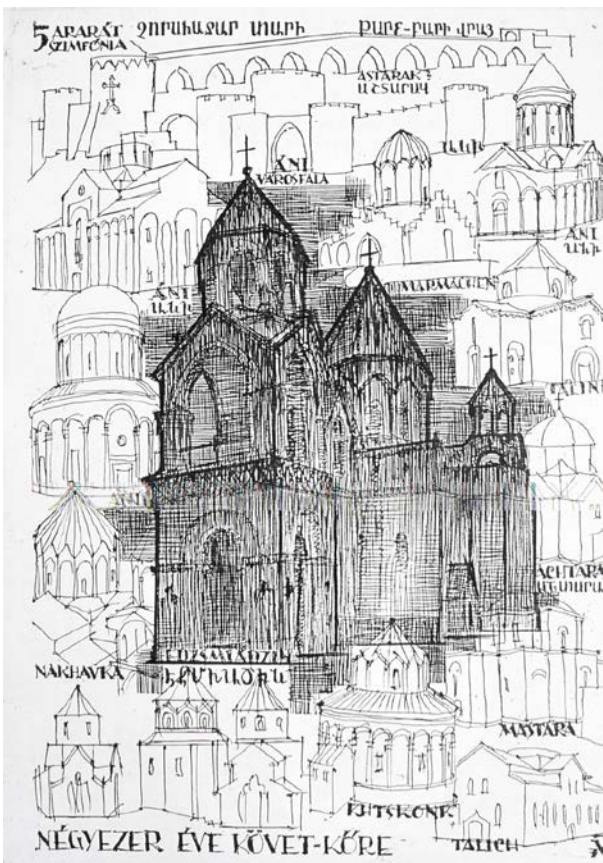
Felmenői a Fugulyán családig vezethetők vissza. Akvarelljein elsősorban a Maros mente és Kolozsvár motívumaira lelünk. Sokoldalú művész volt. A kolozsvári bábszínház mintegy 70 előadásához tervezett díszletet és bábút. Ezen kívül könyvillusztrátorként és ruhatervezőként is működött.

Vákár Tibor, építész, festőművész

Építésztechnikai és festészeti tanulmányokat folytatott. Nagyszabású építészeti, városrendezési, műemlék helyreállítási munkái valósultak meg Budapesten, Kolozsváron. Számos képen örökítette meg szülővárosa, Gyergyószentmiklós örmény katolikus templomát és a közeli vidéket. Száz rajzát és pasztelljét tartalmazó albuma jelent meg „Székelyföld építész szemmel” címmel. „Ararát szimfóniája” 12 tételes grafikai album, melyben az örmény történelem nagy eseményeit, sorsfordulóit rajzolta papírra. Beszédese emlékezés az elveszített őshazára. Vákár Tibor „Gyergyószentmiklói örmény templom” című grafikája az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület” emblémája.

A művész arcképe Konecsni György műve.

Barcsay Jenő, festőművész

Erdélyi fejedelmi családból származott. Édesanyja a Kabdebo családba született. Barcsay Jenő a 20. századi magyar művészet egyik legkiválóbb alakja. Alkotói pályája során a legrangosabb hivatalos elismerésekkel jutalmazták. Katonán, Némán, Szamosújváron, Nagyenyeden töltött fiatal éveiben sokat rajzolt, akvarellezett. A budapesti Képzőművészeti Főiskolán Rudnay Gyula tanítványaként a fény-árnyék hatásokra épülő komor ábrázolásmód jellemzi. Párizsi és itáliai tapasztalatai változtattak látásmódján: expresszionista stílusban kezdett festeni. Majd kialakult sajátos stílusa. A konstruktívizmus sajátos magyar változatát alakította ki. A szigorú szerkezeti elemeket többnyire élénk koloritok hangsúlyozzák. Műveiben egyaránt megjelennek a figurális és nonfiguratív, geometrikus elemek.(Figyelme a keretezésre is kiterjedt.) Szentendrén élve bekapcsolódott a Vajda Lajos nevével fémjelzett szentendrei festészeti irányzatba. Évtizedekig a Főiskola tanára volt. Rézkarc művészete alkotói tevékenységének fontos része csakúgy, mint nagyméretű mozaikjai. Nevezetes művészetpedagógiai munkája a „Művészeti anatómia” című album.

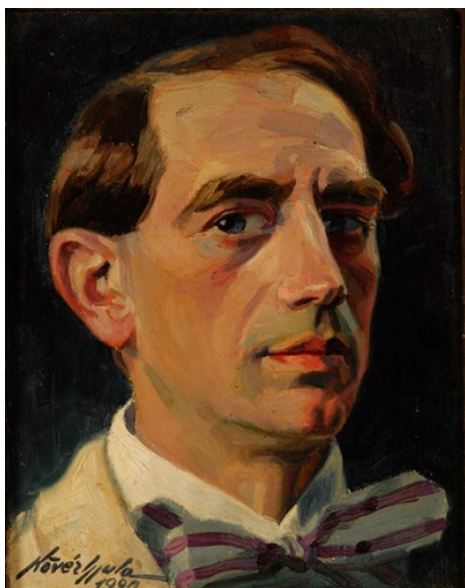
Nuridsány Zoltán, festőművész

Művészi indulását az ún. Európai Iskola alapelvei határozták meg. Egyéni hangú, néha sejtelmes hangulatú expresszív szürrealizmussal kísérletezett. Grafikai, gouache munkái a születés, a metamorfózisok témakörét járják körül. Megrendítő erejű tus, akvarell képpel emlékezett az örmény genocídiumra. Olaszországban járt tanulmányúton, majd a „Négyesfogat” tagjaként a szocialista realizmussal és a modern formanyelvvel, az egyetemes művészettel való kapcsolat megtartásával alkotott. Murális- és táblaképein egyaránt. Nuridsány Zoltán az alkotás őszinteségét tartotta szem előtt, megőrizte szuverén szellemét. Múteremlakása a 60-as évek egyik szellemi műhelye volt, a kor művészeinek találkozóhelye. Az 1950-es, 60-as években III/III-as ügynökökkel figyeltették és jelentéseket adtak róla és baráti köréről. Ezt az alkotói periódust a látvány dekoratív-szerkezetes átírása, feszes kontúrok közé szorított tüzes színek jellemzik. Portréi, zenélő figurái, csendéletei, szentendrei, balatoni tájai is erről tanúskodnak. Komoly művészeti értéket jelent vietnami grafikai sorozata.

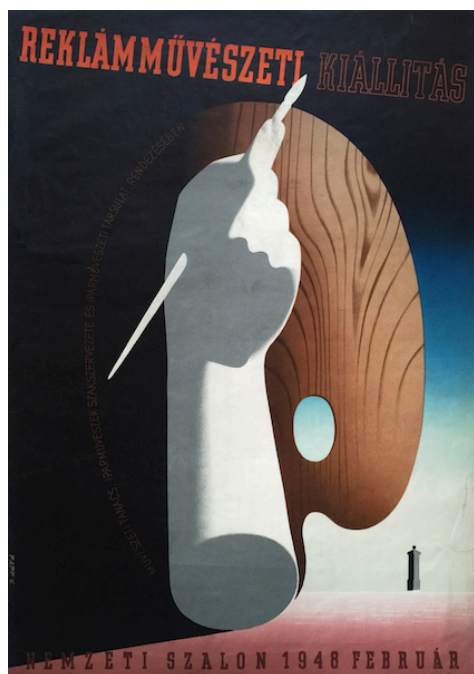
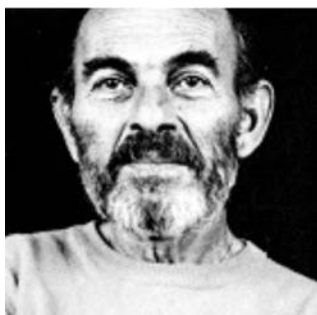
Kövér Gyula, festőművész

Rétháti Kövér Gyula elsősorban a női báj, női aktok festőjeként vált ismertté és népszerűvé. Székely Bertalan főiskolai stúdiumai után Münchenben, Párizsban képezte magát. Művészetének másik vetületét egy I. világháborús hadiújságnak beszámoló helyszíni frontrajzok, rézkarcok, karikatúrák adják. Ezeken a gondos technikával készült, művészi igényű képeken valóságosan jelenik meg a háború iszonyata.

Papp Gábor, alkalmazott grafikus, tipográfus

A 20. századi alkalmazott grafika kiemelkedő alakja Barcarozsnyón született. Apja örmény. A magyar reklámgrafikában iskolát teremtett (Papp-csoport). Szigorú minőségbeli elkötelezettség, szakmai, emberi tekintély, szervezőképesség jellemezték. Plakátjai emblematikus tömörséggel, átütő erővel közvetítenek. Korai munkáin ábrázolásmódja anyagszerű. Fő területe a vásár- és a kulturális plakát. Nevéhez köthetők a békéscsabai grafikai biennálék. Művei a betűk és számok tiszteletében születtek.

Keszy Harmath András, festőművész, építész

A Képzőművészeti Főiskolán és a Műszaki Egyetemen szerzett diplomát. Egy ideig Budapesten és Európa több országában építészmérnökként dolgozott, majd Zürichben műtermet rendezett be. A legmodernebb művészi irányzatokhoz csatlakozott, az avantgarde irányzatokon, a realizmuson túlmutató elképzelései voltak. Behatóan foglalkozott a veduták megörökítésével. Tagja volt a párizsi Függetlenek Salonjának és az Angol Akvarellfestők Társaságának. Nemzetközi elismerésben is részesült. Az anyai, Szentpéteri ágon magyarörmény gyökerű művész barátságban volt az ugyancsak tordai születésű, ugyancsak magyarörmény Gross Arnold grafikusművésszel.

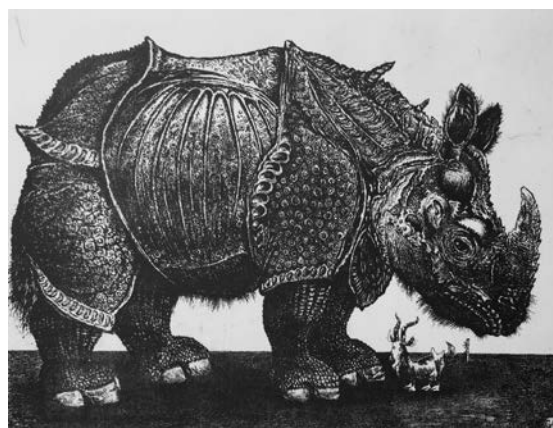
Gross Arnold, grafikusművész, festő

A tordai születésű, anyai ágon Kovrig családi felmenőkkel a 20. századi magyar rézkarc műfajának meghatározó, nemzetközileg elismert egyénisége volt. Dürer és Rembrandt metszetei hatottak művészetére. Jellegzetes színezési technikájának köszönhetően e műfaj megújítójaként tekinthetünk rá. Részletgazdag lapjain csodálatos gyermeki mesevilág tárul elénk. Termékeny alkotói pályáján környezetének valóságos elemeiből látomássá vált univerzumot teremtett. Aprócska részletekben bővelkedő színezett rézkarcai örök békét, harmóniát, szeretetet sugároznak.

Gyulai Líviusz, grafikusművész

A Cannes-i Filmfesztivál díjnyertesének anyja Fekete Róza, örmény származású. Animációs filmje, a „Jónás”hozta el az elismerést. Archaizáló tollrajzain, linó- és fametszetein, rézkarcokon kiváló stílusérzékkel jelenítette meg a magyar- és világirodalom örök értékű műveit. Könyvillusztrációin hitelesen ábrázolta azok szellemiségét, azt az átélt irodalmi, kultúrtörténeti világot, amelyet egy-egy grafikai ötlettel ironikussá, groteszkké változtatott. A II. Firenzei Grafikai Biennále aranyéremmel jutalmazta. Weöres Sándor „Psyche” című könyvének illusztrálásával robbant be a kulturális köztudatba. Animációs filmjei révén nemzetközi hírnévre tett szert.

Jankovics Marcell, rajzfilmrendező, grafikus, könyvillusztrátor, kultúrtörténész, író, politikus

A Duha család révén örmény gyökerű alkotó animációs filmjei mellett rajzolt képregényeket, illusztrált mesekönyveket és más szépirodalmi műveket, továbbá saját könyveit. Megelevenítő rajzművészete, magas fokú művészi- és szellemi erejű filmjei hitelesen mutatják a népművészet iránti vonzódást, elemi átélést (János vitéz, Fehérlófia, Magyar népmesék, stb.). Irodalmi értékeink is megjelennek animációs adaptációk formájában (Az ember tragédiája, Toldi). Rendszeresen készített ismeretterjesztő és művelődéstörténeti sorozatokat, könyvei jelentek meg a magyarság jelképrendszeréről, a fa mitológiájáról, népművészetünkről. Sokoldalú tevékenységéért számos elismerésben részesült, például Cannes-ban Arany Pálma díjjal jutalmazták.

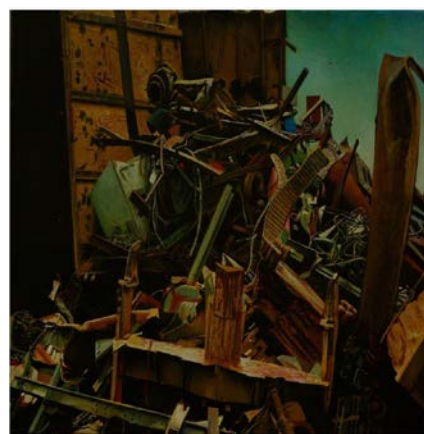
Jakobovits Miklós, festőművész

A Nagyváradon letelepedett, erős örmény származástudattal élt művész alkotásai többnyire a természeti látványtól elvonatkoztatott, a szürrealizmus eredményeire támaszkodó képalkotás. Több kitüntetést kapott az örmény kultúra ápolásáért. Jakobovits Miklós hatásosan élt a művészi groteszk lehetőségeivel, szimbólumokkal, elsősorban a diktatórikus társadalmak paródiájának eszközeként, például „Bolondokháza” ciklus. Munkáin több fölfogást asszimilált: itáliai trecento, metafizikus festészet, arte povera. Kiállító művészként is jelentős szerepet vállalt Nagyvárad és az erdélyi művészeti élet szervezésében. A Nagyváradai Egyházművészeti Barokk Képtár létrehozásában oroslánrésze volt. Szubjektív természetű művészeti, művészettörténeti írásai a 20. századról rajzolnak képet.

Jovián György, festőművész

A szilágysági Bogdánffy családhoz tartozó festőművész a klasszikus képzőművészet és az avantgarde irányzatok szintéziséből alakította ki lírai formanyelvét. Művészete az ún. új eklektikához áll közel, különböző korábbi stíluskorszakokra épül, kimunkáltság, a részletek gazdag kidolgozása jellemzi képeit. Témái, mondanivalója között találunk mitologikus, filozofikus vagy akár mindennapi inspirációt. Munkáinak egy részét a színek és fények megfeleltetése, a fényképek bevonása és egy sajátos absztrakció teszi teljessé. Festői és grafikus eszköztára rendkívül gazdag: a térhatású domborművekként ható művektől az amorf alakzatokat elegyítő geometrikus formákig terjedően, a naturalisztikus jeleneteken át a hiperrealista figurálisokig. Újító szellemű, nagyra hivatott alkotó, tehetségével kimagaslik kortársai közül. Műveiből sugárzik lényének humanizmusa. Külföldi kiállításait is nagy elismerés övezi.

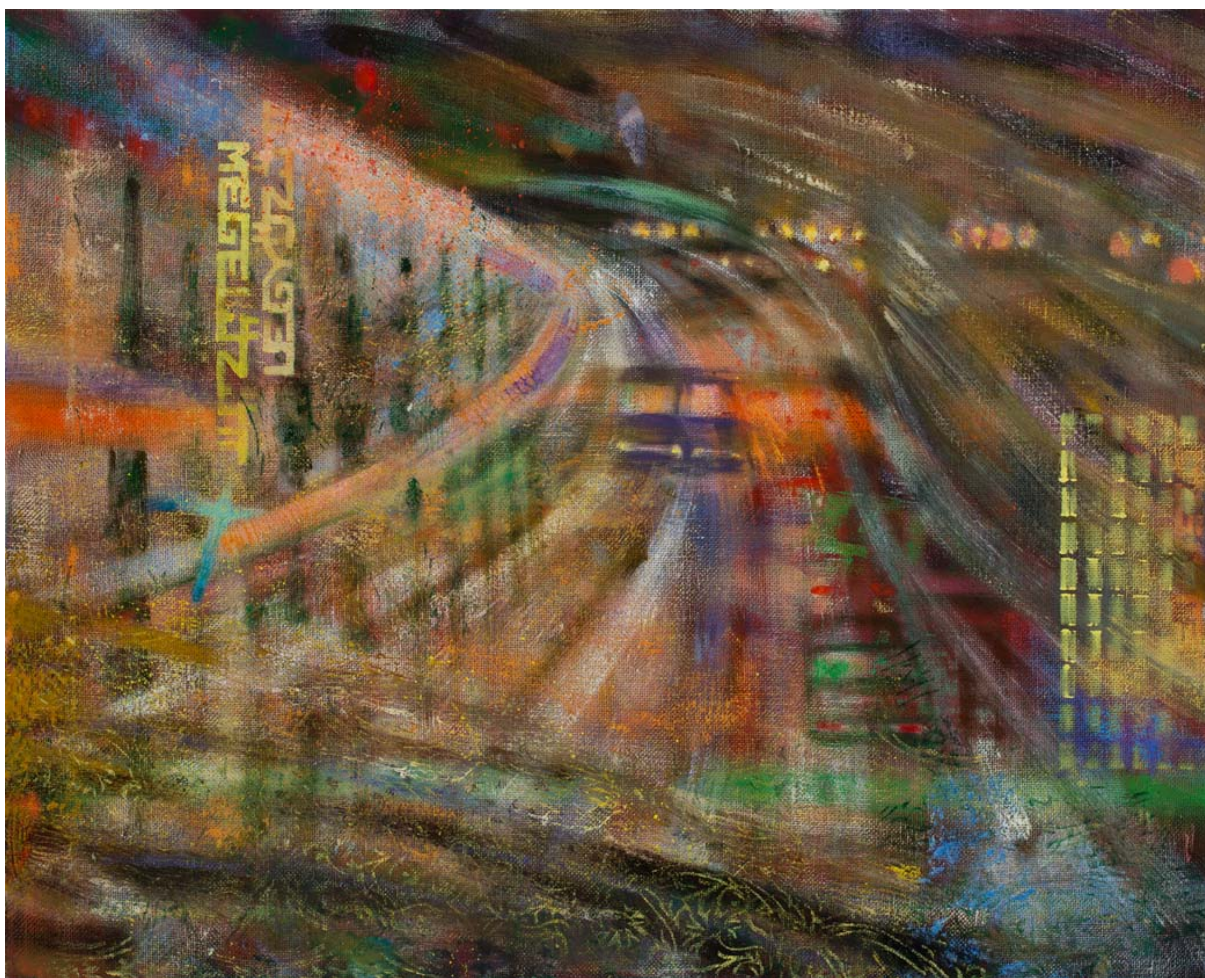
Ifj. Gajzágó Sándor, festőművész

Munkásságának alapélménye a Bibliához kötődik. Számára a keresztény tanítás útmutatást ad. Lírai hangvételű képein többnyire sejtelmet sugallva jeleníti meg témáit. (Ez a sejtelmes színvilág már a művész édesapjának, a dési születésű id. Gajzágó Sándor festőművésznek is sajátja volt). Ifj. Gajzágó megnyújtott formájú alakjai prófétikusak, mellettük feltűnnek az Ó- és Újszövetség jelképei. Kortárs felfogásban ábrázolja a Pokol-Purgatórium-Mennyország hármását, figurái ebben a térben léteznek, amely egyben múltat, jelent és jövőt foglal magába. A művész nemesen egyszerű, tömören és mesterien kidolgozott rézmetszetek valamint gobelintervek alkotója is.

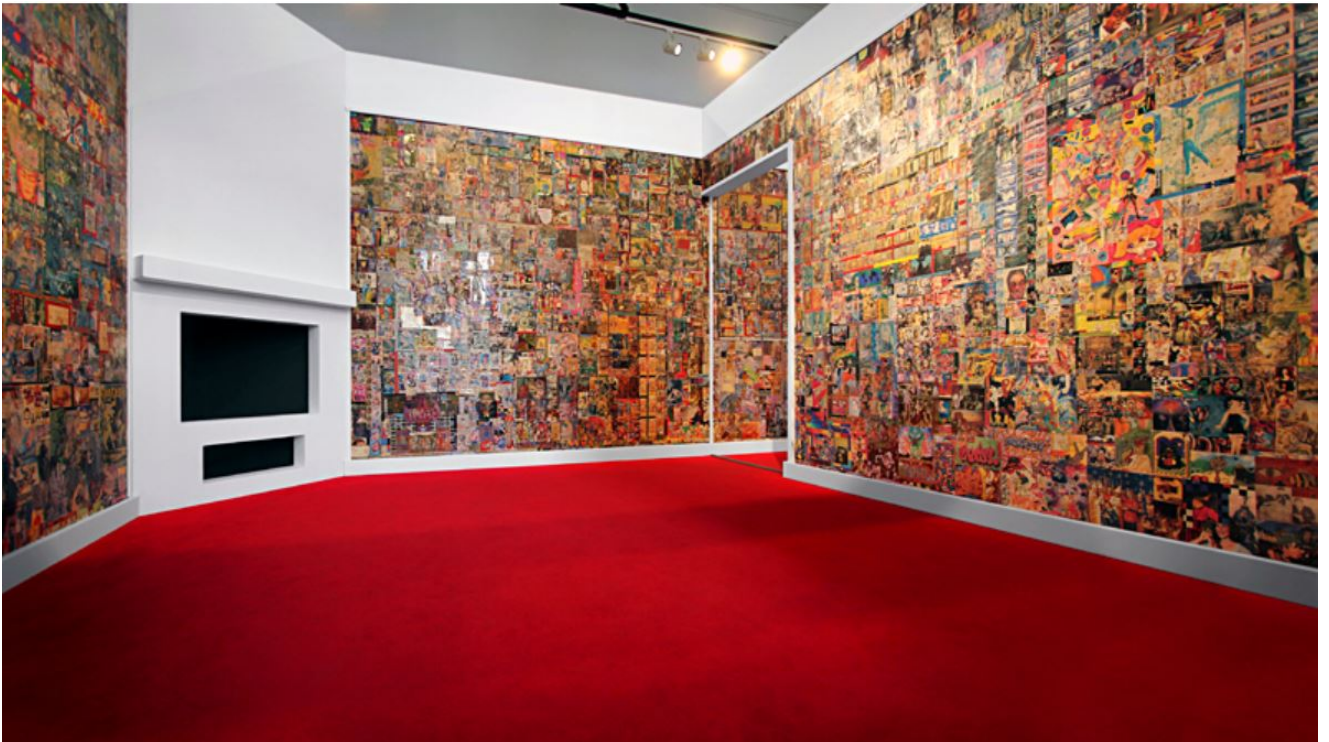
Gajzágó Donáta, festőművész

Művészcsaládból származik. Festészetében bizonyos 21. századi realizmus jelenik meg, ugyanis valóságban létező problémákra reagál. Többnyire alak nélküli festményein kongó, zárt csarnokok, repülőterek, aluljárók, benzinkutak láthatók. Kiürült, „pokolian modern” hangulat járja át képeit. Ezek a zárt, a természettől leválasztott helyszínek lélektelenségükben mesterséges terek. Alkotóként részt vesz speciális feladatokban, multimédiás projektekben, performance-okban.

Ázbej Kristóf, képzőművész

Művészcsalád tagja, a digitális festészet úttörője, építészeti és filmművészeti elemeket is magába foglaló komplex művészeti projektet valósított meg. Digitális eszközökkel létrehozott egy több száz portréból álló festmény-sorozatot, mellyel egy alapvetően új formanyelv alapjait teremtette meg. Ún. fuzionista művein föllelhető a világ számos festménye, szinte az egész művészettörténet, végtelen kombinációs lehetőségekkel. „Első Fuzionista Kiáltványával” elindította a fuzionizmus nemzetközi irányzatát. Párizsban és Budapesten él és dolgozik.

Borosnyay Klára, ötvösmester, művészeti szakoktató

Anyai ágon a Zakariás családból származik, a Szentpéteri József Ötvös Iparművészeti Stúdió vezetője. A Stúdió hagyományos és egyéb képző- és iparművészeti technikákra képezi a gyermekeket. Tanítványai nemzetközi díjat is nyertek. Életében fontos helyet foglal el az oktatás és a hagyományőrzés, az örmény művészet mintakincsének elsajátítása, alkalmazása. Érzékeny akvarell- és pasztellképeit a természet ihleti. Tárlatokon ötvösművészeti munkáival is szerepel.

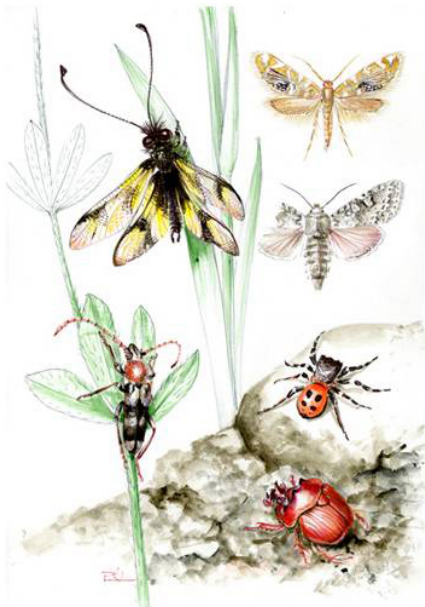
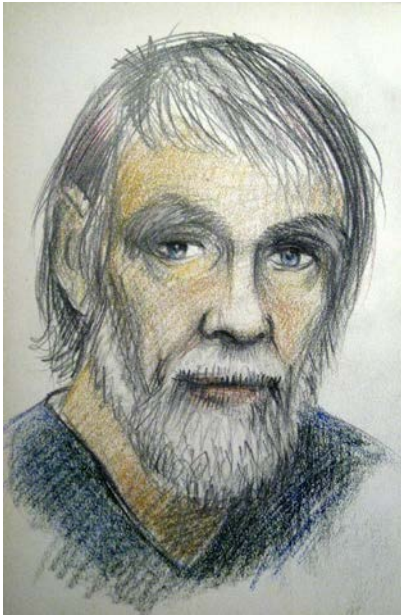
Gopcsa Paula, festőművész

A Képzőművészeti Főiskola elvégzése után a Vörösberényi Művésztelep vezetőségi tagja lett, a Pedagógus Művészekkel közös kiállításokon vett részt. Műveinek stílusa leginkább a posztimpreszionista hagyományainkhoz áll legközelebb. Tájbrázolásainak derűs színvilága beragyogja képeit. Kifinomult művészi érzékenységgel közeledik gyermekmodelljeihez. Örmény származástudata végigvonul alkotói pályáján. E témához kapcsolódó munkáit őrzi a bécsi mechitarista gyűjtemény, a budapesti Örmény Múzeum.

Pál János, grafikusművész, festőművész

Máramarosi családból, Hollósy Simon rokonságából származik. Műveinek témája elsősorban a természet értékeinek művészi megörökítése. Elhivatott természetvédő. Több képén megörökítette Latin-Amerika, Portugália növény és- állatvilágát, napsütötte városait. Tudományos igényű illusztrációkat készített Mexikó nappali lepke faunájáról. Kiállításai voltak többek között Portugáliában, Brazíliában is.

Agárdy Gábor, színművész, ikonfestő

Az örmény genocídium elől menekülő Arkaljan család gyermekeként született Szegeden. Agárdy Gáborra magyarosított névvel vált a magyar színháztárság legendás nagy alakjává. Amatőr ikonfestői munkáit ugyanaz a precizitás és értékteremtés jellemezte, mint színpadi alakításait. Talán gyökerei miatt választotta az ikonművészetet. Elmélyedve annak képzőművészeti technikájában, különösképpen egyfajta újraértelmezett ikonfestés érdekelt. Kiállításokon mutatta be műveit, melyek közül egy a pannonhalmi apátságban, illetve a Vatikánban látható.

Szervátiusz Tibor, szobrászművész

Kezdetben édesapja, Szervátiusz Jenő művészetéből vette át és fejlesztette tovább a népi fafaragás, a székely népművészet szobrászati elemeit, majd érdeklődése a fémek felé fordult. Hegesztett vas- és bronzszobrai megrázó erejű alkotások. Egyéni szobrászati formanyelvét a göcsörtös, égetett felületű fa és kő körében alakította ki. Alkotói útja a fától az organikus nonfiguratív művészetig vezetett. Portréinak sorozatában a humánumhoz kapcsolódó szellemiséget kereste. Több alkotását a történelmi-személyes emlékezet inspirálta. Művei – a plasztikai kivitelezés, a sokrétű mondanó, az anyagbeli sokféleség ellenére – egységet mutatnak, szintézis teremtő igénnyel születtek. Az örménységhez édesanyja, Lukács Ilona révén fűzte vérségi kapcsolatot. Érett művészként Kolozsvárról Budapestre telepedett át. Magyarországon méltó módon megbecsült alkotó volt, egyéni kiállításokon láthatták műveit az érdeklődők, számos megbízást kapott, több helyen találkozunk köztéri alkotásával. A legjelentősebb állami díjakkal, érdemrendekkel, szakmai kitüntetésekkel ismerték el kivételes tehetségét, munkásságát.

Szervátiusz István, restaurátor, szobrászművész

Szülei (Bach Hédi textilművész, Szervátiusz Tibor szobrászművész) és nagyapja (Szervátiusz Jenő szobrászművész) kolozsvári műtermében töltötte gyermekkorát. Fiatal kora óta Magyarországon él. Éveken át dolgozott Nagy Britanniában. Faszobrász-restaurátori munkájának köszönhetően olyan technikát sajátított el, amely segítségével felidézheti és integrálhatja az ókori kelet, a mediterráneum, honfoglaló őseink és a magyar népművészet szimbólumait. Hagyományos mondanivalóját high-technek tűnő külsőbe öltöztetve közelíti a ma emberéhez. E nyelvezetben tanítómestere a népművészet, a keleti jelképrendszer, forma és színvilág, a filozófia és a letisztult nyugalom. Tüzet használ a kovácsoláshoz, tűzben égeti ki a kerámiákat. A tűz, víz, fém, fa, föld, az öt elem egyensúlyát akarja megteremteni. A Kercaszomoron élő művész több hazai és külföldi kiállításon állított ki. Apai és anyai ágon (Dávid család) öröme gyökerű.

R. Törley Mária, szobrászművész

A hazai kortárs szobrászat jeles képviselője. Figurális műveit hagyománytisztelet, belső rend jellemzi. Az élet teljessége, ezen belül az Ember érdekli a legjobban. A nagy hős, a szent, az esendő, a bűnös, a hétköznapi, a szenvedő magányos és a boldog ember. Szobrászi ereje az expresszivitásában rejlik. Ezért is kedveli a portré műfaját. Mielőtt munkához lát, előbb alaposan megismeri a kiválasztott embert, és csak akkor mintáz, miután ráérezett személyiségének fontos összetevőire. R. Törley Mária sokat foglalkoztatott köztéri szobrász és több mint negyven önálló kiállítása volt. Plasztikai nyelvének új fordulatait teremti meg az operák, a balett inspirálta művek. Munkásságának egyik legjelentősebb ívét szakrális tematikájú művei jelentik, amelyek egyben hitének megnyilatkozásai. Anyai ágon felmenői a Szenkovits családból származnak. A szobrászművész a budafoki pezsgőgyár alapítójának, Törley Józsefnek dédunokája.

